Posudek magisterské diplomové práce

Název práce: Ženský klášter v Doubravníku

Studijní obor: archeologie
Autor/ka práce: Bc. Pavel Staněk
Vedoucí práce: PhDr. Irena Loskotová, Ph.D.
Oponent/ka: PhDr. Jiří Doležel

Předkládaná práce je hodnocena

1. Z hlediska obsahového záměru, naplnění zadání a zpracování předepsané literatury

   velmi dobře

2. Z hlediska požadavků na jazykovou správnost (pravopisné a jiné jazykové chyby)

   dobře

3. Z hlediska požadavků na formální úpravu, požadovaný rozsah, dodržování citačních norem, odkazy a bibliografii

   velmi dobře

4. Připomínky, náměty, otázky k rozpravě:

Magisterská diplomová práce Bc. Pavla Staňka "Ženský klášter v Doubravníku" především publikuje a interpretuje zásadní zjištění, záchrannými archeologickými odkryvy získaná zejména v letech 2011 a 2012 v areálu někdejšího komplexu ženského augustiniánského kláštera sv. Kříže v Doubravníku na horní Svratce. Nové archeologické objevy však hodnotí s přihlédnutím k veškerým dosavadním archeologickým aktivitám v intravilánu městyse a zasazuje je do širšího kontextu dějin klášterní fundace, vlastního Doubravníku jako vrcholně středověkého sídelního organismu i do souvislostí historického vývoje osídlení a správně-územního uspořádání regionu v období 12. – 16. století. Náročný koncept předpokládá rozsáhlou komparaci a syntézu poznatků hned několika historických vědních oborů: archeologie, historie, diplomatiky, monasteriologie. Ambiciózní záměr, slučující téma medievisticko-historiografické s oborovou problematikou archeologickou, diplomant přes určité dílčí nedostatky zvládnul na dobré úrovni. Prokázal velmi dobré osvojení metodiky archeologické práce od základních činností v terénu přes vyhotovení nálezové zprávy až po zpracování a interpretaci získaných výsledků. Osvědčil ale i způsobilost pracovat v širší perspektivě s historickou odbornou literaturou a orientovat se v autentických písemných pramenech, navíc k poměrně složitému tématu, a dospět k celkové syntéze. Dějiny osady i kláštera ve 13. – 16. století shrnul vyhovujícím způsobem, těžit tu mohl z obsáhlého spektra starších i novějších studií i monografií, pojednávajících o Doubravníku a doubravnickém konventu sv. Kříže. Vytvořil si tak dobré východisko k následnému zpracování a vyhodnocení příslušných archeologických rezultátů. Dodrženo bylo proporcionální rozvržení práce, kde autor po krátkém úvodu a charakteristice přírodního rámce (s. 5–8) nastínil na 49

textových stranách historii městečka, fary a kláštera (s. 9–58), dalších 46 stran věnoval samotné archeologické problematice (s. 59–105). Vlastní výklad uzavřel krátkým, obsahově vyváženým shrnutím (s. 106–111). Vedle obvyklého soupisu užitých a citovaných písemných pramenů, literatury a elektronických zdrojů i vyobrazení, grafů a tabulek (s. 112–128) na závěr připojil zkrácené verze dvou autorských nálezových zpráv, vyhotovených k doubravnickým výzkumům z let 2011 a 2012. Zprávy na celkem 65 stranách přinášejí základní textovou, plánovou a fotografickou dokumentaci nálezových situací a kontextů. Kompletní verze obou nálezových zpráv pak diplomant připojil v elektronické podobě na CD jako přílohu. Odsunutí podrobnější popisně-dokumentační části archeologického oddílu práce do samostatného apendixu nepovažuji za zcela ideální řešení, otázkou je, zda v samotném výkladu neměla být základní konfigurace stěžejních nálezových situací alespoň stručně popsána a shrnuta.
Lapidární popis polohy a přírodního prostředí na počátku diplomové práce uvozuje obsáhlý oddíl, komplexně se věnující na základě dosavadních poznatků více aspektům středověkých dějin kláštera, doubravnických kostelů, farnosti i samotné osady. Nechybí ani obsáhlejší výklady k problematice klášterní řehole doubravnického kláštera, rodu zakladatele nebo ženských řeholních komunit evropského středověku. Přes jisté chyby lze tuto pasáž považovat za vydařenou – autor zde prokazuje schopnost pracovat s medievistickou literaturou, argumentačně polemizovat s některými problematickými tvrzeními dosavadního bádání a uvážlivě formulovat vlastní stanoviska a rezultáty. Příkladem mohou být závěry diplomanta ohledně možné řehole konventu (s. 55, 108), kritický přístup k určitým hypotézám Jaroslava Sadílka o urbanistickém vývoji osady ve středověku a uměřené stanovisko k možným počátkům městečka (s. 12–13, 22, 24, 106), či vhodně při argumentaci užité analogie sídelního vývoje Doubravníku a nedalekého Tasova ve 13. století (s. 31). Velmi pozitivní je i snaha přihlížet k širším evropským kulturním a historickým relacím, kupříkladu ve vývoji řeholí. Analyzované jevy jsou vhodně demonstrovány mapami (například urbanistický vývoj osady na obr. 5–8, s. 18, 19, 23 a 26). Při hojném využití literatury a písemných dokladů se diplomant nevyvaroval některých faktických omylů ve výkladu, které však nikde zásadním způsobem neovlivňují výsledné závěry. Kupříkladu Křižanovsko kolonizoval ve 13. věku Přibyslav, nikoliv Boček z Křižanova (s. 10), kaple v areálu cisterciáckého opatství Porta coeli byla zasvěcena sv. Kateřině, nikoliv sv. Barboře (s. 31), memoriální nápis nad západním portálem kostela sv. Kříže v Doubravníku nezmiňuje pouze Jaroslava z Pernštejna, ale i jeho bratry Vratislava a Vojtěcha, stejně jako jejich otce Jana z Pernštejna (s. 58), těžko lze před rokem 1280 hovořit o pánech z Medlova jako o Pernštejnech (s. 20), středověký stříbrnorudný revír se na horní Svratce nacházel u Štěpánova nad Svratkou, nikoliv u jižněji položených Štěpánovic (s. 9, 41, 115, správně na s. 103), R. Vermouzek nepsal ve svém příspěvku z roku 1969 o dolování u Štěpánova, ale u Deblína (s. 41). Opravit je třeba rovněž určité formulační nepřesnosti, roku 1208 byl Doubravník spíše osadou než usedlostí (s. 11), v 16. století došlo k nové výstavbě, nikoliv jen přestavbě doubravnického kostela sv. Kříže (s. 24), z roku 1525 neexistuje pouze zmínka o novém zvonu doubravnického chrámu (s. 31), zvon (nazývaný sv. Kunhuta) je dodnes dochován, lépe je hovořit o vyhotovování, ne o soupisu listin (s. 40), v 16. století se nezadlužil stavitel, ale stavebník kostela v Doubravníku (s. 32). Při šíři tematického záběru by přirozeně bylo možné využít při argumentaci často také další literaturu, zcela namátkou kupříkladu funkce a odpovídající titulaturu kněží ve středověkých farnostech (srov. s. 27, pozn. 11) resumovala Zdeňka Hledíková, Farní síť ve středověkých Čechách a možnosti jejího studia. In: Církevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku. Colloquia mediaevalia Pragensia 8 (Hrdina, J. – Zilynská, B., edd.), Praha 2007, s. 28–30. Určitý diplomatický materiál byl rovněž v nejnovější době zpřístupněn v

moderních edicích, konkrétně písemnost biskupa Roberta hlásící se do roku 1238 je k dispozici v novém svazku českého Kodexu (s. 41, 52; viz CDM II, 341–343, č. 295; RBM I, 442, č. 950; CDB III.3, 384–386, č. 269). Celkově však lze rozhled a orientaci diplomanta v historické literatuře hodnotit velmi kladně.
Pasáže věnované vyhodnocení rezultátů záchranných archeologických výzkumů pro poznání středověké podoby a dějin kláštera sv. Kříže v Doubravníku autor koncipoval jako přehledný shrnující výklad, opět se sérií instruktivních interpretačních map, demonstrujících stavební a sídelní vývoj kláštera v jeho jednotlivých fázích. Jak bylo zmíněno výše, podrobné popisy a bohatou fotografickou a kresebnou dokumentaci výchozích nálezových situací a kontextů lze dohledat v přiložených nálezových zprávách, metodicky vycházejících ze standardních výzkumných a popisných systémů kontextuální archeologie. Toto řešení umožňuje podrobné ověření předkládaných hypotéz, jakkoliv byly možné i jiné způsoby uspořádání textu práce. Relativně samostatný segment ve výkladu tvoří rozbor nalezených artefaktů, vlastně pouze samotné keramiky. Při analýze byl přitom vhodně využit deskripční systém vypracovaný R. Procházkou především pro brněnskou středověkou keramiku, hrnčířskou produkci ze samotného Doubravníku lze přiřadit ke stejnému širšímu jihomoravskému výrobnímu okruhu. Přihlédnuto bylo ale rovněž k regionálním specifikům a formálnímu třídění keramiky 13. století z blízké lokality Havírna u Štěpánova nad Svratkou. Diplomant zde přes veškerá, i jím zdůrazněná omezení (s. 110), daná zejména malou četností nálezového souboru, prokázal velmi dobrou schopnost statistickými i komparativními metodami pracovat s archeologickým materiálem a přesvědčivě jej interpretovat a časově zařadit. Vyzvednout je třeba znovu kritický přístup k některým starším interpretacím, zejména v případě geofyzikální prospekce roku 1992 (s. 63), ale také k vypovídacím možnostem samotných záchranných akcí v letech 2011–2013 (s. 67). Rovněž v této části diplomové práce bylo možné zaznamenat některé menší nedostatky, opět ale bez většího dopadu na celkové závěry (například jen na obr. 11 na s. 59 jsou zmíněny archeologické dohledy podél severovýchodní a jihovýchodní strany náměstí a v navazující jižní ulici v letech 1996 a 1999; k diskusi jsou některé slovní popisy utváření okrajů keramiky – s. 97, 98, 101, 102, obr. 31: 2, 32: 9 – okraj střechovitý nebo spíše ovalený s podseknutím?). Zásadnější vadou je absence podrobnější dokumentace a interpretace poměrně četných architektonických článků, nalezených v okolí kostela sv. Kříže při záchranných výzkumech v letech 2011–2013, nesporně významných pro hlubší poznání stavebního vývoje svatyně a kláštera. Žádoucí by byla rovněž obsáhlejší diskuse k interpretaci půlkruhové zděné substrukce, odkryté při jihozápadním nároží nynějšího kostela a označované za apsidu románského kostela nebo kaple.
Stručný závěr přehledně shrnuje v práci předkládané rezultáty. Z témat, která by bylo při případném publikování možné doplnit, lze nicméně vytknout nabízející se komparaci zjištěné stavební dispozice a architektury klášterního konventního komplexu s dochovanými analogiemi ženských středověkých klášterů v českých zemích a v širším středoevropském prostoru.
Text má akceptovatelnou úroveň po stránce jazykové, je formulačně dobře srozumitelný, jen zřídka se vyskytnou posuny ve větné skladbě (s. 40, 87), pravopisné chyby (s. 29, 41, 87), vypadlé části textu (s. 105), překlepy (s. 38, pozn. 15: Otaslavice, nikoliv Otoslavice), nebo slohově neurovnané pasáže (s. 51, opakování stejných informací na s. 6 a 7). Jisté nedostatky lze zaznamenat při respektování citačních norem, kde v samotném textu nejsou vícečetné citace literatury jednotně řazeny dle data, nejsou vždy rozlišena jednotlivá vydání (např. Hoffmann 2009, Palacký 1936), na s. 6 citovaný titul Vitáková 2008a není uveden v závěrečném soupisu literatury, jinde se vyskytují drobné faktické nepřesnosti a

omyly (s. 39, pozn. 39: Pavel, nikoliv Petr Sedláček; s. 53 Richter 1959, nikoliv 1951; s. 118 Kořan, nikoliv Kořán; aj.).
Na základě výše podaného zhodnocení je možné magisterskou diplomovou práci Bc. Pavla Staňka „Ženský klášter v Doubravníku“ považovat za přínosné vyhodnocení archeologických výzkumů v areálu kláštera sv. Kříže, a to i v širších kulturně historických souvislostech. Práce se metodicky hlásí ke komplexnímu směru archeologie středověku, využívajícímu vedle vlastních oborových postupů také aparátu dalších historických věd a medievistiky, autor v tomto ohledu prokázal svoji erudici. Celkově proto mohu navrhnout celkové hodnocení jako velmi dobře.

Celkový návrh hodnocení:

velmi dobře

V Brně dne 15. ledna 2015 …....……

PhDr. Jiří Doležel